

ACEMHÖYÜK KAZILARI 2011 YILI RAPORU

Aliye ÖZTAN

Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yürütülen Acemhöyük kazıları 27 Haziran - 27 Eylül 2011 tarihleri arasında, söz konusu bakanlık, DÖSİMM, Türk Tarih Kurumu ve A.Ü. Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi' nin maddi katkıları ile sürdürülmüştür. 2011 yılı çalışmaları kazılar, yeni depo binasının yapımı ve iç düzenlemesi ile ören yerinde koruma önlemleri olmak üzere üç grupta yürütülmüştür.

1. Kazılar:

2011 yılında esas olarak höyükte iki farklı alanda kazılar yapılmıştır. Bunlar höyük merkezine yakın kısımdaki Hizmet Binasının batı kıyısı ile höyük yamacındaki alanlarda yer almaktadır. Ayrıca Sarıkaya Sarayının kuzeybatı ve kuzeydoğusundaki alanlarda bozulan kesitler düzeltilerek bu kısımdaki bazı açmalarda Demir Çağı yapıları ile Koloni Çağına ait I. katın bazı yapıları incelenmiştir.

A.Hizmet Binasının Batı kıyısındaki Kazılar:

Hizmet Binasının batısında OA/ 34- 38 plankarelerde yapılan kazılarla Asur Ticaret Kolonileri Çağının farklı dönemleri incelenmiştir. Bunların yeniden eskiye doğru özellikleri şu şekildedir:

Asur Ticaret Kolonileri Çağı I. Tabaka Kazıları:

Açmaların tamamında Yeşilova Kasabası sakinleri tarafından 50 yıl öncesine kadar kullanılmış mezarların yüzeyden 1.30- 140 m. kadar olan kısımdaki yapıları büyük ölçüde tahrip ettiği belirlenmiştir. Bu nedenle de Koloni Çağı' nın I. katına ait yapıları ancak bir plan vermeyen küçük duvar parçaları, ocak kalıntıları ve çöp çukurları ile temsil edilmektedir. Yapılara ait kalıntılar tek sıra kerpiçle örülmüş birer duvar veya bir köşesi korunmuş parçalar halindedir. I. katta sık karşılaşılan köşeli tipteki bir ocak duvar parçalarından birine bitişik durumdadır. Açmalardaki bu kata ait çapları 1.40- 3.30 m. arasında değişen dört çöp çukuru ise farklı derinliklerdedir.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı II. Tabaka Kazıları:

Üstteki tabakaya göre daha iyi korunmuş durumdaki II. tabaka mimari ve buluntuları az ya da çok bütün açmalara dağılmış durumdadır. Bu kat mimarisinin ortak özelliği, yapıların büyük kısmının altındaki III. katın yangın enkazının üstüne oturtulmasıdır. Bunlar OA/ 34 plankaresinde, iri taşlardan yapılmış bir platform/ döşeme ile temsil edilirken; OA/ 35 plankaresinde kuzeybatı- güneydoğu yönünde uzanan iki odalı bir konuta aittir. Bu yapının sıkıştırılmış toprak tabanı üstünde ele geçen buluntular, biri sağlam durumdaki boya bezekli çömlek olmak üzere tümlenebilen kırık durumdaki kaplar dört çanak ve bir fincan ile kurşun halka parçaları, yedi adet ağırşak ve üstünde bir damga mühür baskısının yer aldığı bir bulladır. Bu yapının güneyinde ve OA/ 36 plankaresindeki altı çöp çukuru bu kesimin bir açık alan olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu açmada çöp çukurları dışında kalan kısımdaki bir çanak ve kireçtaşından yapılmış bir kaide parçası alanın buluntularıdır.

Daha güneydeki OA/ 37 ve 38 plankarelerinde ise bu katın birbirine bitişik iki yapısına ait üç mekândan biri tam diğer ikisinin yarıya yakın kısımları

açılabilmiştir. İlk yapıldığı dönemde birbiriyle bağlantılı olan bu iki yapının kullanıldığı sırada kapı yerinin kapatılarak iki yapı haline dönüştürüldüğü, doğuda kalan yapı/ mekânın farklı bir işleve ayrıldığı anlaşılmaktadır. Batı duvarına paralel 50 cm. genişlikte bir seki ile odanın köşesinde kerpiç parçaları ile ayrılarak içine doldurulmuş ince kum ve pişmemiş kilden topaklar buranın bir atölye olarak kullanıldığını göstermektedir. Sekinin hemen dibinde kalmış dikdörtgen prizma biçimli, bir yüzünde balta, diğerinde T biçimli aletler ve keskinlerin negatifleri olan bir kalıp ve hematitten yapılmış bir terazi ağırlığı atölyenin diğer buluntularıdır.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı III. Tabaka (Hizmet Binası)Kazıları:

Hizmet Binası' nın batı kıyısında yer alan odalarına ait kalıntılar OA/ 34-35 plankarelerinde incelenebilmiştir. Bunlardan OA/ 34 de açmanın tamamını kaplayan bir oda, kuzeydoğu köşesinde yer alan seki göz önüne alındığında, en az 6.50X 7.50 m. ölçülerindedir. İki kerpiçle örülmüş duvarların kalınlığı Hizmet Binasının diğer odalarında olduğu gibi 90 cm. dir. Örtü sistemine ait ağaçlar yanarak taban üstüne düşmüştür. Yanmış ağaçlar seviyesinde 3 adet ezgi taşı, 1 adet andron, 20 adet ağırşak ve dokumacılıkta kullanılan hayvan kemiğinden yapılmış aletler oda içine dağılmış durumdadır. Odanın güneydoğu köşesinde kare biçimli bir mühür ile mühürlenmiş iki adet tıkaç ve taban üstünde korunduğu sırada binanın yangın sonucunda çoğu kırılıp dağılmış durumda çok sayıda kap bulunmuştur. Çanak, fincan, gaga ağızlı testi, kapaklı vazo, çaydanlık ve huni gibi farklı tiplerde 26 kaba ait olan parçalardan büyük kısmı 2011 yılında tümlenerek envantere katılmıştır.

Bu odanın güneyinde ona bitişik olan biri daha dar diğerinin ölçüleri tamamı kazılmadığı için belirlenemeyen iki oda daha bulunmaktadır. Küçük odanın ölçüleri şimdilik 1.80x 3.60 m. dir. Bu odanın doğu duvarına koşut bir diğer duvar olasılıkla Hizmet Binasının PA/ 35- 36 da yer alan büyük küplü odasının batı duvarıdır. Adeta çift duvar gibi yapılmış iki odanın bağımsız duvarları arasında genişliği 20- 25 cm. arasında değişen bir boşluk yer alır. Bu boşluğa sağlam ya da kırık birçok eser doldurulmuş/ atılmıştır. Bunlar çok sayıda hayvan figürini, bir adet pota, çanak ve çaydanlık gibi kaplara ait parçalar ve üzerlerinde mühür baskıları bulunan tıkaç ve sıva parçaları olarak gruplanır.

C. Yamaçtaki Kazılar:

Sarıkaya Sarayının güneydoğusunda kalan kısımda höyük yamacındaki kazılara önceki yıllarda kazılan açmaların bir kısmında ve onların güneyindeki alanlarda devam edilmiştir. Bu kapsamda AB- EB/ 51 plankarelerinin tamamında ve CB- EB/ 50 plankarelerinin güney yarısında kazılar yapılmıştır.

CB- EB/ 51 plankarelerindeki kazılar:

Kuzey kesimi 1981 yılında kazılan CB/ 51 açmasının güneyinde kalan bölümü, 2010 yılında yüzeyden yaklaşık 1 m. derinliğe kadar olan kazılmış, herhangi bir mimariye rastlanmamıştı. Bunun doğusundaki DB- EB/ 51 plankarelerinde sürdürülen kazılarda, önceki yıl olduğu gibi bu alanlarda da 40-80 yıl öncesine ait köy evlerinin kalıntıları ile birlikte Cumhuriyet devri malzemeleri ve bunlarla birlikte Koloni Çağından Eski Tunç Çağına kadar uzanan dönemlere ait seramikleri karışık olarak ele geçmiştir. Her iki açmada da iki odalı oldukları anlaşılan birer köy evininin kalıntıları yer alır. Kerpiç duvarları

balık kılıçığı tarzında örülmüştür. Evlerin arasında ve çevresinde sayıları 23 ü bulan çöp ve kül çukurları ile dokuz tandır bulunur (Resim 3). Tandırların taban seviyesinden itibaren alanda kırık ve sağlam durumda kilden yapılmış sapan taneleri ve yoğun olarak Eski Tunç Çağının kaplarına ait parçalar ele geçmeye başlamıştır. Bu durum yamaçta, eski Yeşilova köy evlerinin Eski Tunç Çağına kadar olan tabakaları tahrip ettiğini gösterir.

AB/ 50- 51 ve BB- EB/ 51 plankarelerdeki Kazılar:

1981 yılında kazılan BB- CB/ 50 plankaresindeki yapılar temizlendikten sonra onların güneyindeki BB- CB/ 51 plankarelerinde kazılara devam edilmiştir. CB/ 51 açmasının kuzeyinde yapılan temizlikte neredeyse alanın tamamına yakın kısmını kaplayan bir kerpiç blokaj saptanmıştır. Bu blokajın kuzeyde açma sınırına 1 m. kalan bir konumda kesilerek doğu ve batı yönlerine doğru uzandığı saptanmıştır. Aynı açmanın güneyinde de sınırı belirlendiğinden bu konstrüksiyonun anlaşılması için kazıların doğu ve batı yönlerinde geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Genişliği 5.50 m. olan blokajın doğu- batı yönünde devam ederek höyüğün o dönemdeki topografyasına uygun olarak hafif bir kavisle devam ettiği ve o dönemdeki yerleşimi çevreleyen bir sura ait olduğu belirlenmiştir. Yukarıda açıklanan DB- EB/ 51 plankarelerindeki güncel yapılar ve donanımları üstüne, içine oturarak tahrip etmiş olsa da surun 33.00 m. uzunluktaki bir kısmı 2011 yılı kazıları sırasında açılabilmiştir. AB-CB/ 51 plankarelerinin tamamında surun güney/ dış yüzünde kerpiçlerin iki sırası, kuzeyde/ iç yüzde ise beş sırası belirlenmiştir. Bu alanda sur içinde ve dışında grup halinde veya dağınık 200 ün üstünde, surun üstüne gelen kısımda ise sayıları 100 e yaklaşan sapan tanesi ele geçmiştir. Çoğunluğu kilden, çift koni biçiminde yapılmış, güneşte kurutulmuş sağlamaştırılmıştır. Uzunlukları 12- 5 cm. arasında değişir. Bunların yanında 5- 6 cm. çapında küreye yakın taşların da bulunmuştur. Bunların da kilden yapılanlarla aynı amaçla kullanıldıklarını gösterir. 2011 yılı kazıları sırasında bütün açmalarda 323 adet sapan tanesi toplanmıştır. Köy evleri ve donanımları DB/ 51plankaresinde suru fazlaca tahrip etmiş olmasına karşın güney sınırı belirlenebilmiştir. Bu kısımda sadece uç kısmında küçük bir kırığı bulunan tunçtan yapılmış bir kargı ucu ele geçmiştir.

Sur, CB/ 51 plankaresinde batıya doğru hafif kavislenerek devam etmektedir. Bu kesimde surun yapısı ve ne kadarının korunduğunu anlayabilmek için güney/ dış yüzünde 3.00x 3.00 m. ölçülerdeki bir alanda sondaj yapılmıştır. Surun korunan kısmından itibaren 2.50 m. derinliğe kadar inilmiş, kerpiçten ana gövdenin güney yüzünün kahverengi ve boz renkli kilden hazırlanmış bir çamurla yapılmış şevle desteklendiği saptanmıştır. Şevli dolguda küçük ve orta büyüklükte sapan tanelerinin yanı sıra az sayıda da olsa Eski Tunç Çağı seramiklerine ait parçalar ele geçmiştir. Parçalar arasında Acemhöyük' te X. Kat seramikleri arasında benzerleri olan ince cidarlı, parlak kırmızı astarlı, perdahlı tankart parçaları dikkat çekici örneklerdir.

CB/ 50 plankaresinde, surun içinde kalan kesimde 1981 yılında kazılan X. Kat evlerinden birine ait bir mekân temizlenmiştir. Kuzey- güney doğrultusunda 2.80x 2.80 m. ölçülerindeki bu odada, doğu duvara bitişik iki ocak ve bunların batısında ikisi insitu, biri yana düşmüş durumda üç ocak ayağı mekânın mutfak olarak kullanıldığını gösterir. Bu oda ile sur arasında kalan kısımda yapılan kazılarda batı yönünde 1.50 m. genişlikte geçişi olan bir diğer oda da bu yapı ile ilgili olmalıdır. İçten içe 5.00x 2.50 m. ölçülerindeki odanın içinde tamamlanabilecek durumda çok sayıda kap parçaları halinde ele

geçmiştir. Bu odanın 2011 yılında tümlenebilen kapları kulplu kulpsuz çanaklar, bardaklar ve bir çömlektir. Aynı odanın güneybatısında sura birleşen kısmındaki beyaz badanalı duvarına dayanmış durumda oval ağızlı bir küp yer almakta idi. Küpün içinde karbonlaşmış buğday taneleri, bir ölçü kabı, bir vazocuk ile ikişer kâse ve kulplu çanak, dışına ise hemen yanında biri kulplu diğeri kulpsuz iki çanak ele geçmiştir.

2. Yeni Depo Binasının Yapımı ve İç Düzenlenmesi:

Acemhöyük kazısının ihtiyacı olan depo binasının ve ören yeri bekçisinin kış aylarında kalabilmesi için gereken bekçi kulübesinin yerleri belirlenmiş ve 2010 yılında Konya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu' na başvuru yapılmış, 2010 yılı kazıları sırasında konuyla ilgili izin sağlanamadığı için uygulamaya geçilememiştir. 2011 kazıları sırasında Bölge Kurulunun 16.12.2010 tarih ve 4200 sayılı kararları doğrultusunda taşınabilir kulübe ve depo belirtilen yerlere konulmuştur. Deponun iç düzenlemesi malzeme gruplarına, buluntu yerleri, tabakaları esas alınarak yapılmıştır.

3. Koruma Önlemleri ve Çevre Düzenlemesi:

2011 yılı kazıları sonrasında, açığa çıkarılan kerpiç ve ahşap kalıntılar önceki yıllarda olduğu gibi geotekstil ile örtülerek, yanmış olanların üstü geçici olarak ayrıca sacla kapatılarak korumaya alınmıştır.

Sonuç:

2011 yılı kazıları sonunda bir yandan Hizmet Binası' nın kuzey batısındaki yeni odalar yapıya eklenmiş, diğer taraftan Acemhöyük' ün Eski Tunç Çağındaki yerleşimine ait yeni katlar incelenerek bu dönemin Orta Anadolu yerleşim modelinin anlaşılmasına önemli katkılar sağlanmıştır. 2011 yılı kazılarının en önemli sonucu Eski Tunç Çağına ait surun bir kesiminin açığa çıkarılmasıdır.

2011 yılı kazılarında ele geçen 169 adet envanterli, 17 adet etütlük eser Aksaray Müzesine teslim edilmiştir.

Resim 1: Asur Ticaret Kolonileri Çağı Hizmet Binası'nın batısındaki oda

Resim 2: Asur Ticaret Kolonileri Çağı Hizmet Binası'nın batısındaki oda ile güneyindeki çift duvarlı odalar, üstte II. Kat yapıları.

Resim 3: CB-EB/ 51 plankarelerindeki köy evlerine ait kalıntılar ve çöp çukurları.

Resim 4: Doğusu köy evleri tarafından tahrip edilmiş Eski Tunç Çağı suru ve ona bitişik X-XI. Kat yapıları.